Filosofische films. Film en filosofie 4. HOVO, Nijmegen

http://www.consiliumphilosophicum.nl/2016/hovo_filosofisch

dr. Rob van Gerwen
Departement Wijsbegeerte
Universiteit Utrecht

September-december 2016

Inhoudsopgave

1 The Matrix **1**
1.1 Twee-werelden 2

2 De film **4**

3 Nabespreking **5**

4 Conclusies **6**

1 The Matrix

Vandaag

- 10:30-11:05: Inleiding
- 11:05-11:20: Pauze
- 11:20-13:00: *The Matrix* 100 min. (laatste 45 minuten thuis kijken)
- 13:00-13.30: Lange nabespreking

Neo als de verlosser

- Een religieus thema—Gods plaatsvervanger (zoon) onder de mensen.
  - Neo is zeker een verlosser, zoals Jezus, maar hij heeft een subjectiviteit.
  - We zagen in *lucy* dat een oneindig intellect geen subjectiviteit nodig heeft.
- Niettemin kan ook Neo in de atomen van de werkelijkheid (digitale nullen en enen) kijken, net als Lucy.

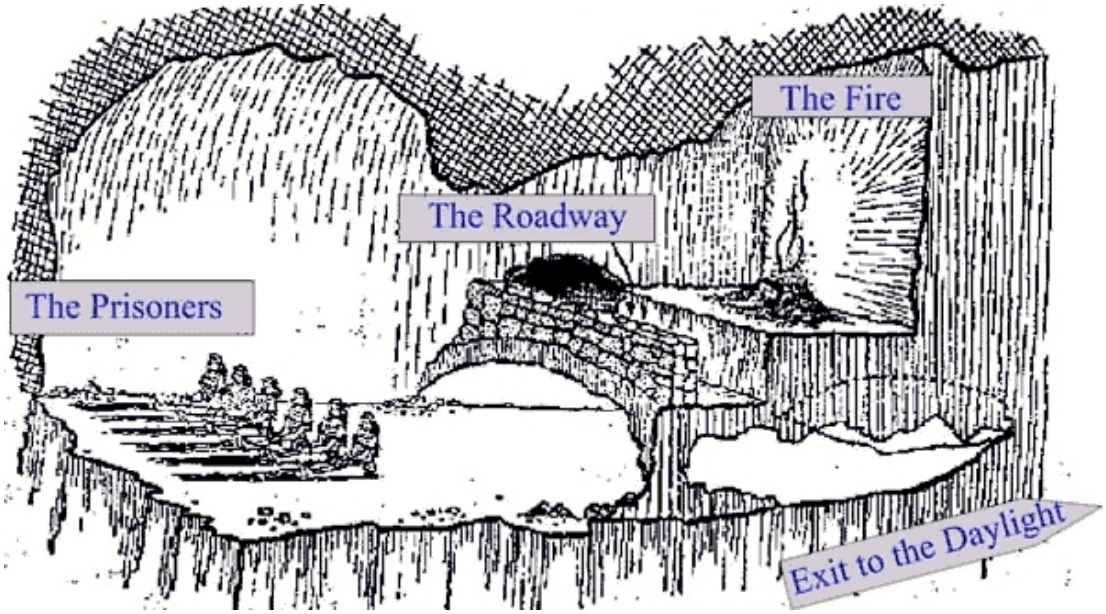

Figuur 1: De grot-mythe

1.1 Twee-werelden

Twee-werelden theorie

- De wereld van de waarneming is onecht; de ware werkelijkheid is ...
- De grot van Plato.
  - –

Plato en de mythe van de grot

- Mensen leven in schaduwwereld
- De echte werkelijkheid is alleen rationeel te doorgronden: de Ideeën
- Is filmkijken als het leven in de grot?
- De mythe naar de letter lezen geeft ander beeld

Scepticisme

- Descartes' twijfel-experiment (om een fundament voor zekere kennis te vinden).
- Betwijfelt waarneming (net als Plato); betwijfelt objecten (omdat we ze kennen via de waarneming)
- We zouden alles kunnen dromen en hoe bewijzen we van niet?

  - Alles wat je opvoert kan gedroomd zijn.
    * Maar God zal me niet bedriegen, het denken is echt.

- "Er wordt gedacht": ik denk dus ik ben: cogito ergo sum.
  - Dan zullen de objecten ook wel bestaan.
  - Netto gevolg van Descartes' experiment: twee substanties: lichaam (uitgebreid) en geest (denken).

Brein in een vat-scenario

- Hilary Putnam: wat als we louter hersenen in een vat zijn; verbonden aan een complexe computer
- Die alle zintuiglijke en andere input in onze hersenen geeft, waardoor wij denken te zien wat we zien?
- Die hersenen huldigen dan allerlei foute opvattingen: zoals, dat er echt dingen zijn, dat ze een lichaam hebben, enz.
  - Alles wat we willen inbrengen tegen de plausibiliteit van dit scenario zijn hersenprocessen (vgl. Dick Swaab).
  - Die door de computer ingegeven kunnen zijn.
- Dus: globaal scepticisme: we kunnen niets weten.

Locaal scepticisme over waarneming 1/2

- John Locke over kwaliteiten
  - Secundaire kwaliteiten behoren één-op-één bij bepaald zintuig:
    * Kleuren zien we; geluiden horen we; smaken proeven we; geuren ruiken we; tactiele kwaliteiten voelen we (tast).
    * Misschien zijn ze een verzinsel van dat zintuig?
    * Secundaire kwaliteiten zijn illusoir.

Scepticisme over waarneming 2/2

- Primaire kwaliteiten
  - De eigenlijke bouwstenen van de werkelijkheid
    * Beweging, volume, en aantal.
    * Worden met meerder zintuigen waargenomen (dat bewijst hun bestaan).

V *The Matrix*, het biefstukje.

2 De film

De film

1. Bijbels: namen: Trinity, Cypher (Judas), Neo's herrijzenis (de ene), Zion.
2. Twee werelden: Plato, Christendom, Marx, de wetenschappen.
3. Descartes' Meditaties, 1641
4. Baudrillard, *Simulaties en Simulacra*: media zijn geen verschijningsvorm van de werkelijkheid, maar verdwijnvormen.
   - Golfoorlog als televisie-oorlog.
5. Matrix: patchwork van genres: SF; vechtfilms (Kung Fu); fantasy; Thriller (Neo vs. Smith); mystery (wat is het?); love story (Trinity); western (gevecht met Smith).
   - Literatuur: Philip K. Dick; Lewis Carroll.

Wat kunnen we doen?

- Film zit vol keuzemomenten (voor Neo), maar hoe vrij is hij in de matrix?
- Vrijheid en determinisme (vgl. Lucy), vergelijk:
  - Sophokles' Oidipous
  - Plato (Socrates): ken jezelf, kies voor de weg naar het licht.
  - Slavoj Zizek: een kern van passiviteit in ons, proberen we voor te vluchten.
    - Martin Bril: "Je mist altijd meer dan je meemaakt".
  - Spinoza: hoogste vrijheid: begrijpen wat ons drijft (vgl. Wollheim: *Thread of Life*).

Neo

- Zijn geest (in de matrix) is absoluut vrij
  - Daardoor allenig (the one).
  - Vgl. Sartre: we zijn veroordeeld om vrij te zijn.
- Robert Nozick, gedachte-experiment: ervaringsmachine vervult al onze wensen. (Willen we niet; we willen echte ervaring, geen illusie).
- In de matrix reageren alle "avatars" op een gewone manier op elkaar. (Walton: "Het is waar-in-de-matrix dat Smith achter Neo aanziet".)

3 Nabespreking

The Matrix

- De matrix in de film is een ingewikkeld computerprogramma—een soort digitale film, een simulatie van de werkelijkheid.
- Personages zijn computerprogramma's;
  - Beleefd door mensen in vaatjes, of zoiets.
- Neo leeft een gewoon leven en wordt dan verlost—uit zijn vat.
  - Let op, hij is geen hersenen in een vat (in de film moet hij nog lopen)
  - Hoe zou het hersenen in een vat scenario van de grond kunnen komen? Waar komen die hersenen vandaan—zo niet uit een gecompliceerd dier?
- Hij wordt gedoodverfd als de verlosser (Jezus-figuur), maar twijfelt er lang over.
  - De profetie "bewijst" het . . . Zijn gedrag "bewijst" het.

Follow the white rabbit

- Verwijst naar Alice in Wonderland.
- Het boek waar de chip in zit, is van Jean Baudrillard, *Simulaties en Simulacra* (het is leeg).

De dynamiek van de film

- Neo in het vat is geen hersenen maar een volledig lichaam (hij moet nog een rol spelen).
- De hoofdpersonen gaan op en naar tussen een echte en een gesimuleerde werkelijkheid, maar ofwel ze zijn echte mensen of ze zijn gesimuleerde mensen . . .
  - In de logica van de film past het wel: daar gaat het om een groep mensen die bevrijd zijn uit de matrix, en die alle "hersenen" willen bevrijden.
  - Dan moeten ze wel *via* de matrix proberen de matrix los te weken van de hersenen in de vaten.

En de werkelijkheid

- Nick Bostrom betoogde dat onze digitale systemen zo omvangrijk en krachtig kunnen worden, dat we de grip erop verliezen
  - Waarna "internet" niet alleen bepaalt welke zoekresultaten we krijgen
  - maar ook wie we zijn, wat we doen en wat we willen. (Big data analyse)

Waarom trappen mensen erin?

- Mensen stinken erin omdat ze alleen geestelijk in de matrix vertoeven.
  - Het zijn avatars!

4 Conclusies

Vrees niet! Globaals scepticisme is niet falsifieerbaar

- Globale scepticismen zoeken alleen bevestiging voor de stelling; daarom kun je er niets tegenin brengen.
  - Zo zijn ze geformuleerd.
- Precies daarom moeten we ons ervan verlossen: iedereen kan onzinnige theorieën verzinnen:
  - De shoah vond nooit plaats (bewijs het maar).
  - Het westen is een kruistocht tegen de islam begonnen (IS).
  - De aanval op het WTC was een "inside job".
  - De politie in Nederland doet aan etnisch profileren (kijk maar, en dan wat voorbeelden).
    - Voor iedere onzinnige claim vind je op internet bevestiging!!
    - Daarom zijn ze vandaag ook zo weidverbreid.

Er is één werkelijkheid

- Die van de waarneming.
  - Hoe ingewikkeld de werkelijkheid ook is, en hoe moeilijk het ook is om al onze waarnemingen min of meer op één lijn te krijgen.
- Polymodaal: meerdere zintuigen synchroon (tegen Locke, en de wetenschappen).
  - Autisten met problemen
  - Films en twee zintuigen: de artistieke houding

V *Les Carabiniers* (Jean-Luc Godard)